

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ การที่ทรัพยากรบุคคลจะมีคุณภาพดีนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังจะเห็นได้จากคำขวัญขององค์การอนามัยโลก ปีพุทธศักราช 2529 ที่ว่า **"คุณภาพชีวิตที่ดี ทุกชีวิมีสุข"** (Healthy Living : Everyone a Winner) การมีคุณภาพชีวิตที่ดีจะต้องประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญหลายประการ และประการหนึ่งคือ การมีสุขภาพดี ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด พุทธศักราช 2535-2539 ได้วางแนวทาง และมาตรการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัยไว้ว่า **"ส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดี มีความรู้ในการป้องกันโรค รู้จักรักษาพยาบาลเบื้องต้นด้วยตนเอง และมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม.."** การจะทำให้การพัฒนาสุขภาพและอนามัยของประชาชนบรรลุตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติดังกล่าวแล้วจำเป็นต้องอาศัยการให้การศึกษาด้านสุขภาพเป็นสำคัญ วิชาสุขศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มีทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ดังหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้านสุขภาพว่า **"ให้สามารถปฏิบัติตน ในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง ครอบครัว ชุมชน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคล และส่วนรวม"** (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ดังนั้นการสอนสุขศึกษาจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการให้การศึกษาด้านสุขภาพ หากจัดการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้ประชาชนของประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดี และช่วยลดปัญหาสาธารณสุขของประเทศที่มีอยู่ให้น้อยลงได้ จากนโยบายในการพัฒนาสาธารณสุข ในระยะแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 7 กล่าวว่า

"ส่งเสริมและขยายโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชน ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ไขปัญหาสาธารณสุขตามศักยภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชนในแต่ละพื้นที่"

(กระทรวงสาธารณสุข, 2533) ซึ่งการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ไขปัญหาสาธารณสุขได้ จำเป็นต้องจัดวิธีการให้การศึกษาด้านสุขภาพให้ถูกต้อง การสอนสุขภาพในโรงเรียนจึงนับว่าเป็นพื้นฐานในการเริ่มต้นที่ดี ในการปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ มีทัศนคติที่ดี มีการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่ออนาคตข้างหน้าจะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศนั่นเอง

กระบวนการสอนสุขภาพในโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive Learning Process) เพื่อให้เกิดการปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพและเกิดการพัฒนาของพฤติกรรมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง มีใช้กระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพตามเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรเท่านั้น เนื่องจากวิชาสุขศึกษามีลักษณะพิเศษอยู่หลายประการที่แตกต่างไปจากวิชาอื่น ๆ ทั้งในด้านเนื้อหา และวิธีสอน อีกทั้งการจัดและดำเนินงานสุขภาพในโรงเรียนที่ถูกต้องให้ครอบคลุมเอาโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน (School Health Program) ซึ่งได้แก่การจัดสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ การจัดบริการสุขภาพ และการจัดการเรียนการสอนสุขภาพ รวมเข้าไว้ด้วยกันหมด โดยเน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ (สุชาติ โสภประยูร, 2525) ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ย่อมอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน และที่เรียน ถ้าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้ยาก และในองค์ประกอบทั้งสี่ประการนั้น ครูจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เนื่องจากครูเป็นผู้พัฒนาองค์ประกอบตัวอื่น และยังเป็นผู้ที่ปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยตรง (อัปสร มีสิงห์, 2534) สัมฤทธิ์ผลของการสอนสุขภาพตามแนวทางของการพัฒนาสุขภาพให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ดังที่ กัลยา กัญจนวราชนท์ (2526) ได้กล่าวเกี่ยวกับครูว่า "การพัฒนาสุขภาพนักเรียนนั้น ควรเริ่มต้นที่ครูเองเป็นอันดับแรก โดยการพัฒนาตัวครูให้เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องสุขภาพ ให้เป็นผู้มีเจตคติที่ดี และมีการปฏิบัติตนในเรื่องสุขภาพอย่างถูกต้อง" ซึ่งถ้าหากครูเป็นผู้ที่มีความรู้ดีในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพ และมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม ย่อมจะเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นการวางรากฐานแก่นักเรียนให้เป็นผู้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง แสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของการสอนสุขภาพว่าประสบผลสำเร็จไปบ้างแล้วในการสอนสุขภาพในโรงเรียน

จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงในปัจจุบันพบว่า ปัญหาการสอนสุขศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีอยู่มากมาย วิชาสุขศึกษาเป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย นักเรียนไม่ค่อยจะสนใจและตั้งใจเรียน น้อย อาจเนื่องมาจากสาเหตุต่อไปนี้คือ ครูมักสอนโดยการท่องจำ ไม่ใช้กิจกรรม ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนเท่าที่ควร ครูนำเอาการค้นคว้าทดลอง มาใช้ในการสอนสุขศึกษาน้อยเกินไป ครูไม่ใคร่ใช้แรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกให้ มากพอ ครูมีวัสดุประกอบการเรียนการสอนน้อยหรือไม่มีเลยบทเรียนมีลักษณะเป็นนามธรรม มากกว่ารูปธรรมจึงไม่สามารถเข้าใจให้เด็กตั้งใจเรียนได้ดีพอ เนื้อหาบางบทเรียนไม่ใคร่ เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพในชีวิตประจำวันของเด็ก ครูไม่ใคร่เห็นความสำคัญของวิชา สุขศึกษารวมทั้งยังแสดงสุนัขนิสัยหรือพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่ดีให้เด็กเห็น และครูขาดความรู้ เนื้อหาวิชา และวิธีสอน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา (สุชาติ โสภประยูร, 2525) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป ได้มีการจัดครูที่มีคาบการสอนน้อยแต่ไม่มีวุฒิทางสุขศึกษาไปทำการสอนวิชาสุขศึกษา โดยมีได้คำนึงถึงความรู้ ความสามารถและความถนัดของกลุ่มครูดังกล่าว จากการเก็บ รวบรวมข้อมูลของกรมสามัญศึกษาปี พ.ศ. 2533 พบว่ามีครูผู้สอนวิชาสุขศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 6,081 คน เป็นครูที่มีวุฒิทางสุขศึกษาจำนวน 4,860 คน ครูที่ไม่มีวุฒิทางสุขศึกษาจำนวน 1,221 คน (กรมสามัญศึกษา, 2533) การที่ครูไม่มีวุฒิ ตรงกับวิชาที่ได้รับมอบหมายให้ทำการสอน ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการสอนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะวิชาสุขศึกษา เพราะการสอนสุขศึกษาเป็นการให้ความรู้เพื่อเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมสุขภาพ จึงต้องใช้บุคลากรที่ศึกษาเรียนมาโดยเฉพาะ จึงจะช่วยให้ประสบ ความสำเร็จอย่างดียิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ สุนัฒน์ อธิราชเจริญชัย (2521) ได้ให้ความเห็น ว่า "ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นความล้มเหลวของงานสุขศึกษาในโรงเรียน เนื่องจากครู ผู้สอนไม่มีวุฒิทางสุขศึกษา หรือไม่ได้รับการฝึกอบรมสำหรับทำการสอนวิชาสุขศึกษา" ดังนั้น หากครูผู้สอนสุขศึกษาไม่มีวุฒิทางสุขศึกษา หรือไม่ได้รับการอบรมสำหรับทำการสอนสุขศึกษา มาก่อน ย่อมจะทำให้การสอนไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายของวิชาสุขศึกษา ดังการวิจัยของ นิรัตน์ อิมามิ (2528) พบว่า คุณวุฒิของครูสุขศึกษามีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการเรียนวิชา สุขศึกษาของนักเรียน ครูที่มีวุฒิทางสุขศึกษามีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการสอนและอุปกรณ์การสอน ที่มีประสิทธิภาพมากกว่า และคุณวุฒิของครูสุขศึกษายังมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการดำเนิน

งานสุขภาพในโรงเรียนอีกด้วย ดังที่ลูชาติ โลมประยูร (2528) กล่าวว่า "การสำรวจเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของเด็กวัยเรียน โดยฝ่ายการศึกษาและฝ่ายการสาธารณสุขพบว่า เด็กนักเรียนทั่วไปมีพฤติกรรมสุขภาพทางด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ยังไม่ดีพอ ตัวครูผู้สอนสุขภาพไม่สามารถนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขาดแคลนครู หรือบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านสุขภาพโดยตรง" ดังนั้นการเรียนการสอนวิชาสุขภาพย่อมจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ถ้าหากได้ครูที่จบเอก หรือโทวิชาสุขภาพมาทำการสอนวิชาสุขภาพ

การจะพัฒนาการเรียนการสอนสุขภาพให้ได้ผลนั้น จะต้องเริ่มจากที่ตัวครูผู้สอน ผู้สอนจะต้องทราบถึงปัญหาในการสอนของตนเอง และพร้อมที่จะแก้ไข ผู้บริหารโรงเรียน ต้องกำหนดหน้าที่ของบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนสุขภาพ จะต้องเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ทางสุขภาพให้ทำหน้าที่ในการสอนสุขภาพ นอกจากนี้หัวหน้าหมวดวิชา พละนาถมาย ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่รับผิดชอบในการนิเทศสุขภาพ จะต้องมีการวางแผนและจัดโปรแกรมการเรียนการสอนสุขภาพให้เหมาะสม ต้องจัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสุขภาพ และปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนสุขภาพของครู เลือกและจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมพลศึกษา, 2531) ดังกล่าวมาแล้วจะเห็นว่าปัญหาต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสุขภาพที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เกิดจากครูผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ และเนื่องจากครูผู้สอนสุขภาพมีวุฒิที่แตกต่างกัน การรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการสอนวิชาสุขภาพจึงแตกต่างกัน รวมทั้งการรับรู้ปัญหาในการสอนวิชาสุขภาพก็แตกต่างกันด้วย ซึ่งการที่ครูแต่ละคนรับรู้ปัญหาที่แตกต่างกัน การพัฒนาตนเองย่อมจะแตกต่างกันทำให้ผู้บริหาร และหัวหน้าหมวดวิชาพละนาถมายไม่สามารถให้ความช่วยเหลือในการสอนตามความต้องการในการสอนแก่ครูแต่ละกลุ่มได้ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัญหาในการสอนวิชาสุขภาพ ตามการรับรู้ของครูที่มีวุฒิและไม่มีวุฒิทางสุขภาพและตามการรับรู้ของหัวหน้าหมวดวิชาพละนาถมาย และความต้องการความช่วยเหลือในการสอนวิชาสุขภาพของครูที่มีวุฒิและไม่มีวุฒิทางสุขภาพ รวมทั้งการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือในการสอนเพื่อนำผลที่ได้มาวางแผนในการให้ความช่วยเหลือในการสอนวิชาสุขภาพ เป็นแนวทางการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือในการสอนวิชาสุขภาพแก่ครูที่มีวุฒิ และไม่มีวุฒิทางสุขภาพ

เป็นการลดปัญหาในการสอน และพัฒนาการสอนวิชาสุขศึกษาของครูที่มีวุฒิ และไม่มีวุฒิทาง
 สุขศึกษาให้เหมาะกับการสอน และเหมาะสมกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการในการสอนวิชาสุขศึกษา ของ
 ครูที่มีวุฒิทางสุขศึกษาและไม่มีวุฒิทางสุขศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม
 สำนัศึกษา ตามการรับรู้ของตนเองและหัวหน้าหมวดวิชาพลานามัย

สมมติฐานของการวิจัย

ครูที่ไม่มีวุฒิทางสุขศึกษามีปัญหาและความต้องการในการสอนสุขศึกษามากกว่าครู
 ที่มีวุฒิทางสุขศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าปัญหาและความต้องการในการสอนวิชา
 สุขศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสำนัศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตามการ
 รับรู้ของครูที่มีวุฒิทางสุขศึกษา ครูที่ไม่มีวุฒิทางสุขศึกษา และหัวหน้าหมวดวิชาพลานามัย
2. การศึกษาค้นคว้า และความต้องการในการสอนวิชาสุขศึกษาที่ใช้ในการวิจัย
 ครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะปัญหาและความต้องการที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู
 สุขศึกษา อันได้แก่ ด้านหลักสูตรวิชาสุขศึกษา ด้านเนื้อหาวิชาสุขศึกษา ด้านกระบวนการ
 จัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอนวิชาสุขศึกษา ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน
 วิชาสุขศึกษา และด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่คำนึงถึงเพศ คุณวุฒิทางการศึกษาของครูผู้สอน
 สุขศึกษา และหัวหน้าหมวดวิชาพลานามัย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสำนัศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

2. ผู้วิจัยถือว่าครูผู้สอนสุขศึกษาและหัวหน้าหมวดวิชาพลานามัยทุกคน ตอบแบบสอบถามด้วยความจริงใจและคำตอบเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้

3. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย สุ่มมาจากโรงเรียนที่มีครูผู้สอนที่มีวุฒิทางสุขศึกษา ครูผู้สอนที่ไม่มีวุฒิทางสุขศึกษา และหัวหน้าหมวดวิชาพลานามัย ในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 12 เขตการศึกษา และเขตการศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยถือว่าตัวอย่างประชากรดังกล่าว เป็นตัวแทนของครูผู้สอนที่มีวุฒิทางสุขศึกษา ครูผู้สอนที่ไม่มีวุฒิทางสุขศึกษา และหัวหน้าหมวดวิชาพลานามัย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปัญหาการสอนวิชาสุขศึกษา หมายถึง ข้อสงสัยหรือข้อที่ต้องพิจารณาแก้ไขในการสอนวิชาสุขศึกษา

ความต้องการในการสอนวิชาสุขศึกษา หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็นในการสอนวิชาสุขศึกษา

ครูที่มีวุฒิทางสุขศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนสุขศึกษาที่มีวุฒิเอกหรือโททางสุขศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ครูที่ไม่มีวุฒิทางสุขศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนสุขศึกษาที่ไม่มีวุฒิเอกหรือโททางสุขศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

หัวหน้าหมวดวิชาพลาณามัย หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่บริหารงานด้านการเรียน
การสอนวิชาพลศึกษาและสุขศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลที่มีการจัดการเรียนการสอน
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา และอยู่ในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ